

У

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

8

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»
1954

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ УРСР

РІК ВИДАННЯ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

8

С Е Р П Е Н Ь

1 9 5 4

ВИДАВНИЦТВО «РАДЯНСЬКА ШКОЛА»
Київ

вміле складання меню¹. Від правильно складеного меню залежить раціональне харчування дитячого колективу.

Особливу увагу треба звертати на смакові якості їжі, на її температуру (при відпуску температура їжі в каструлі або відрі повинна бути не менше 70 градусів), на красиве зовнішнє оформлення страв та на обов'язкове дотримання правил виготовлення їжі до моменту її споживання.

Складання меню і розкладок повинне здійснюватись під безпосереднім керівництвом і контролем завідуючого дитячим закладом та відповідального медичного працівника — лікаря або фельдшера.

Лабораторний контроль за станом харчування дітей повинен періодично здійснюватись санітарно-епідеміологічною станцією.

Працівникам харчового блоку дитячих закладів не можна забувати про суворе дотримання правил особистої гігієни, бо це має велике значення в справі збереження здоров'я дитячого колективу. Встановленими правилами від них вимагається:

Приходити на роботу в чистому одязі та взутті. Перед початком роботи приймати душ, якщо ж його нема — вимити руки, одягти чистий санодег, підібрати волосся під ковпак або косинку.

¹ Про складання меню, а також орієнтовні раціони страв див. статтю «Питання гігієни харчування дітей в дитячих установах», надруковану у № 6 нашого журналу.

Дотримуватись чистоти рук, обличчя, тіла, одягу, коротко стригти нігті.

Під час роботи носити чистий санодег і не заколювати його булавками та голками, а також не приносити з собою в цех і не зберігати в кишенях курток та халатів шпильки, дзеркала та інші предмети особистої гігієни.

Знімати санодег перед користуванням вбиральнею. Після відвідування вбиральні обов'язково мити руки з милом, сполоснути їх 0,2-процентним освітленим розчином хлорного вапна (10 процентів освітленого розчину хлорного вапна в кількості 10 куб. см на 1 літр води, що дорівнює 150—200 мг активного хлору).

Не вживати їжу і не курити у виробничих цехах, а лише в спеціально відведених місцях.

Харчоблоки дитячих закладів повинні бути забезпечені необхідною кількістю мила, щіток для рук, рушників та санодегу.

Відповідальність за виконання правил особистої гігієни, за стан робочого місця, за виконання технологічних і санітарних вимог повинен нести кожен працівник дитячої установи.

Відповідальність за загальний стан харчоблоку і місць прийому їжі, за дотримання в них санітарно-гігієнічного режиму, а також за організацію необхідних для цього міроприємств несе завідуючий дитячим закладом.

Виховання культурно-гігієнічних навичок у тріліток

Р. АЙЗИКОВИЧ, О. СИМИРЕНКО

В практиці роботи дитячих установ переддошкільного і дошкільного віку велике місце посідає створення гігієнічних умов і формування гігієнічних навичок культурної поведінки.

Навички самостійної і правильної

їди, чистота тіла, охайність одягу, порядок в іграшках не тільки сприяють зміцненню здоров'я дітей, але і привчають їх до порядку, дисциплінують і організують їх поведінку і характер.

«Звичка, — пише К. Д. Ушинський, — відкриває вихователю можливість вносити ті або інші свої принципи в характер вихованця і його нервову систему»¹.

Планомірна і систематична робота вихователя, застосування правильних виховних прийомів, досить емоціональних і позбавлених муштри, вже в ранньому віці сприяють успішному оволодінню елементарними культурно-гігієнічними навичками.

Можливість виховання навичок у ранньому віці полегшується тим, що такі дії, як їда, роздягання, складання іграшок, в період їх засвоєння являють для дітей інтерес і викликають бажання зробити все самостійно і добре.

Формування культурно-гігієнічних

навичок у дітей починається в сім'ї та яслах на ранніх вікових етапах і відбувається під впливом оточення і дорослих.

Активність дитини, прагнення до самостійної повсякденної участі під час годування, одягання, умивання допомагає засвоїти деякі нескладні рухи та дії, які складають основу гігієнічних вмінь вже до кінця 2-го року життя.

Перевірка стану розвитку рухів, проведена в 7-ми яслах м. Києва, виявила, що більшість дітей оволодіває нескладними діями, пов'язаними з життєвими процесами, у віці від 1¹/₂ до 2-х років.

Ілюстрацією можуть бути такі дані:

Рухи, пов'язані з їдою, роздяганням, умиванням	Число дітей, які виконують рухи (в %)	
	У в і ц і	
	1 рік 6 міс. 1 рік 9 міс.	1 рік 9 міс. 2 роки
1. Тримає ложку в руці	100	100
2. Набирає і підносить до рота густу та рідку їжу	95	100
3. Їсть, не розливаючи	14	40
4. П'є з чашки, держачи двома руками	100	100
5. П'є з чашки, держачи однією рукою	50	86
6. Витирає рота серветкою	60	91
7. Самостійно роззувається	59	86
8. Самостійно знімає чулки	80	96
9. Скидає розстебнутий ліфчик	78	94
10. Скидає розстебнуті штанці	76	84
11. Держить руки під струменем води	100	100
12. Мие обличчя без мила (возить рученятами)	16	87
13. Знімає рушник з крючка	70	100

Кількість рухів і ступінь активності значно зростають протягом 3-го року життя.

Удосконалення рухів і швидке формування мови у дітей на 2—3 році життя полегшують формування цих рухів в навички. Триліткам легше вказати, пояснити певні рухи, і вони їм стають доступними, зрозумілими, діти усвідомлюють всі дії, які вони повинні виконати.

До 3 років дитина вже достатньо спритно виконує досить складні дії, як одягання, роздягання, і набуває навичок культурної поведінки: привчається сідати до столу з вимитими

руками, не виходити з-за столу, не закінчивши їди, прибрати на місце іграшки, підняти хустку, яку впустив товариш, і ін.

Виховання навичок у дітей відбувається за типом створення умовних рефлексів.

Н. І. Красногорський своїми дослідженнями показав, що умовні рефлекси у дитини характеризуються швидкістю утворення і набувають стійкості при повторенні.

Дитині досить іноді декількох сполучень нових подразників з безумовним, щоб раніше індіферентний подразник став сигналом для дії і певної поведінки дитини.

Тому культурно-гігієнічні навички, які у дітей в перші 3 роки життя

¹ К. Ушинський, Избранные педагогические сочинения, Учпедгиз, 1945, стор. 495

грунтуються, в основному, на безумовних реакціях (їда, сон), особливо швидко формуються і закріплюються як навички і звички.

Цим пояснюється, що при правильному вихованні діти легко запам'ятовують свої місця за столом, миють руки перед їдою, вимагають окремого рушника, серветки, швидко засинають.

Все ж ці навички у триліток ще недостатньо міцні і стійкі; діти легко їх втрачають, якщо дорослі послаблюють увагу, не забезпечують повторень і вправлянь.

Маленькі діти чутливі до найнезначніших порушень у встановленому порядку їх життя, якщо це торкається їх потреб в їжі, сні; наприклад: незвична обстановка або змінення прийомів годування, укладання спати, умивання викликає незадоволення, збудження, і діти легко порушують виховані навички і звички.

Важко домогтися культурної поведінки і міцних навичок у дітей, якщо нема підтримки з боку батьків, якщо у вихователя нема з ними контакту.

Багато вихователів бувають в сім'ї дитини і добре знають обстановку, в якій вона живе, знають, як її виховують вдома. Це дозволяє діяти спільно з батьками, підказує потрібні прийоми виховання навичок, дає можливість ставити деякі вимоги перед батьками, наприклад: обов'язкове купання дітей, тримання в чистоті їх білизни, необхідність додержання порядку в одязі, в дитячому кутку.

Створення єдиної погодженої системи виховання, ставлення однакових вимог до дітей, додержання певного порядку в послідовності дій прискорює закріплення навичок і викликає у дітей позитивне ставлення до пропозицій дорослих; наприклад: діти спокійно йдуть спати, хоч при цьому треба залишити цікаву гру, допомагають одягати молодшу дитину, хоч товариші вже пішли на прогулянку.

Виховання культурно-гігієнічних навичок — це тривала систематична робота з групою в цілому і з кожною дитиною окремо, яка потребує вдумливого ставлення з боку дорослих.

Годування, укладання спати, туалет займають в бюджеті часу велике місце. Певні години, ритм в проведенні процесів, постійна послідовність і повторність в однакових умовах, щодня і по декілька разів на день створюють благотворні можливості для виховання у дітей гігієнічних навичок і правил культурної поведінки. Обов'язкова участь дорослого в процесах по догляду за дітьми, його слово, вказівка, ласкаве умовляння, заохочення мають вирішальне значення в швидкості утворення і закріплення цих навичок.

Такі навички і правила поведінки, як миття рук перед їдою, вміння акуратно, не обливаючись, їсти, користуватися серветкою, не заважати іншим дітям, почекати поки вихователька зайнята, стають доступними трилітнім дітям, якщо в цьому напрямку йде повсякденна робота.

Апетит дитини підтримується своєчасною подачею їжі, в певні години, привабливістю страв, сервіровкою, різноманітністю страв, а також виразною похвалою дорослого: «Які смачні оладки — пишні, рум'яні». У дітей створюється навичка з'їдати все, що покладено, з апетитом, досить самостійно й акуратно. Такі активні дії, як вміння принести свій стільчик, сісти на своє місце, взяти серветку, сприяють встановленню порядку за столом, створюють відповідну установку на їду, підтримують апетит.

Всяке запізнення з їжею, порушення певного порядку за столом, чекання подачі їжі — все, що викликає незадоволення дитини, знижує можливість виховання навичок.

Незручність, зайві рухи у дітей-новачків, які ще не навчилися їсти самостійно, стомлюють їх і тому можуть негативно впливати на апетит. Вихователь повинен підгодовувати і одночасно заохочувати самостійну їду дітей, вчити правильно тримати ложку, нахилитися над тарілкою, тобто створювати правильну і зручну позу, яка не потребує зайвого напруження і непотрібних рухів. Поряд з цим не слід робити за дитину те, що вона вміє зробити сама. Для триліток найзручнішими є столи на чотири місця при правильному

співвідношенні висоти столів і стільців.

Організуючи сон дітей, треба по-турбуватися про те, щоб він був досить тривалим і міцним. На це дуже впливають виховні звички і навички.

Дитина, яка звикла засинати щодня в певні години і в певній обстановці, швидко і спокійно засинає. Має велике значення спокійний стан дітей перед укладанням спати.

Практика ясел показала, що одночасний прихід в спальню всієї групи дітей збуджує їх і заважає спокійному засинанню. При поступовому укладанні, в першу чергу молодших і ослаблених дітей, створюється можливість не тільки продовжити їм сон, але і зосередити увагу і активність дітей на підготовці до сну. Цьому допомагає посилене самотійне роздягання дітей, складання речей в певному порядку і ін. Укладання дітей, які погано засинають або новеньких, останніми, дає можливість виховательці приділити їм більше уваги. На таких дітей добре впливають ласкаві умовляння і заохочення: «Як тепло в ліжку, Юрик спокійно полежить» і т. д.

Вся обстановка, спокійна, рівна поведінка виховательки під час укладання спати, понижений тон, плавні рухи привчають дітей зберігати в спальні тишу, розмовляти тихо, не заважати іншим дітям. Присутність дорослого в спальні допомагає вчасно заспокоїти дитину, яка прокинулася, покласти в зручну для сну позу, підняти дитину, яка вже виспалася, і т. д.

Спокійний і тривалий сон краще проходить при організації його на свіжому повітрі протягом всього року. Дорослий стежить, щоб діти, по можливості, роздягалися і одягалися самотійно. Допомагаючи дитині, вихователька в той же час спонукає дітей до активних дій і показує прийоми, які полегшують одягання.

Приучені до певного режиму, діти звичайно прокидаються вчасно і в цьому віці почувають себе одразу бадьоро, активно. При цьому формуються і закріплюються такі навички: акуратно складати одяг, у встановленому порядку, і брати його

для одягання, ставити взуття під стілець, не виходити з спальні з незав'язаними шнурками, незастебнутими гудзиками.

Під час одягання старші діти можуть допомогти один одному застібнути гудзики і зробити інші дрібні послуги, що вправляє їх рухи і сприяє розвитку позитивних взаємостосунків, необхідних у дитячому колективі.

Виховання навичок охайності—додержання акуратності в одягу, користування носовою хусточкою не ґрунтується, як їда і сон, на безумовних реакціях дитини, а створюється в процесі виховання і згодом стає потребою дитини. У молодшому віці такі процедури, як умивання, купання, викликають оборонну реакцію і при неправильному вихованні можуть закріпитися в звичку негативного ставлення до цих процесів. Через те іноді навіть у дітей тріліток ще можна зустрітися з фактом страху мити обличчя, ставати під душ і ін. Особливо пильно треба провадити туалет молодшої групи, щоб швидше викоренити старі негативні звички, якщо вони є у дітей, і викликати позитивне ставлення до таких процесів, як купання, умивання, стриження нігтів, витирання носа і ін. Діти при цьому охоче діють самотійно: не обливаючись, миють з милом руки, обличчя, сухо витираються своїм рушником. Проте процес умивання завдає їм багато труднощів. Щоб подолати їх, вихователька намагається розчленувати його на ряд простіших рухів і вмінь, навчає дітей спочатку засукати рукава, потім змочити руки водою, намити їх і енергійно розмити під струменем води та ін.

Поеднання словесної вказівки виховательки з показом потрібних рухів допомагає дітям швидше і економніше виконувати кожний процес.

Навички дітей, пов'язані з умиванням, у тріліток тільки формуються, вони потребують допомоги і контролю дорослих. Умивальники і всі предмети догляду повинні бути зручні і пристосовані для самотійних дій дітей.

В результаті систематичних і про-

думаних зусиль виховательки при проведенні туалету дітей (завжди однакові виховні прийоми, додержання послідовності в діях) трилітні діти навчаються не тільки самостійно вмиватися, але і звертаються до виховательки, якщо у них під час гри забруднилися руки, нема носової хусточки, відірвався гудзик, тобто у них виховується потреба в чистоті і акуратності.

Для того щоб розвинути у дітей навички охайності, вихователька постійно оглядає дітей сама, пропонує їм подивитися, чи в порядку у них костюми, помічаючи неполадки у тої або іншої дитини, виправляє їх. Для самоконтролю дітей добре в групі мати дзеркало, щоб дитина завжди могла перевірити стан свого одягу, чистоту обличчя, носа і ін.

До 3-х років діти звичайно самі вміють користуватися носовою хусточкою. Проте ця навичка потребує постійної перевірки. Досить вихователі протягом кількох днів послабити увагу, і діти забувають витерти вчасно ніс, принести з дому хусточку і т. п.

Вміння регулювати своїми фізіологічними відправленнями повинно стати у дітей твердою і міцною звичкою. Діти самі користуються вбиральною за потребою, однак, слово дорослого в більшій мірі регулює їх поведінку. Наприклад, під час приходу з прогулянки, коли дитина йде у вбиральню у верхньому одязі, їй кажуть: «Почекай, знімемо пальто, а тоді підеш». Перед прогулянкою вся група за пропозицією виховательки йде у вбиральню. Треба привчати дітей не затримуватися в ній довго, а після мити руки. Це досягається, якщо дорослі стежать за поведінкою дітей у вбиральні, не допускають скупчення дітей, непотрібного чекання і ін.

Виховання культурних навичок і поведінки можливе не тільки при проведенні режимних процесів, а в найрізноманітніших повсякденних ситуаціях. Дітей треба привчати

зберігати встановлений порядок в груповій кімнаті, на майданчику і в своєму домашньому куточку.

Для цього необхідно додержувати санітарного режиму в групі. Кожна річ повинна бути на певному місці, наприклад, килимок для витирання ніг кладуть біля дверей, іграшки розташовують так, щоб їх легко було дітям діставати і класти на місце.

Якщо персонал наводить порядок в присутності дітей, з їх посильною допомогою, нагадує і вимагає від дітей додержання чистоти, бережного ставлення до іграшок, книжок, то і діти привчаються додержуватись цього.

Діти можуть витерти ганчіркою порошок в своєму куточку, полити квіти, витерти кубики, які має вихователька або няня, принести поламану іграшку вихователі для лагодження.

Активна участь дітей і допомога дорослим підтримують у них життєрадісний настрій і сприяють закріпленню звичок культурної поведінки, виховують повагу до праці дорослих, допомагають формуватися позитивним рисам характеру.

Емоціональний настрій дітей, інтерес до навичок, які виховуються, підтримується і закріплюється не тільки під час виконання гігієнічних процесів, але і добором відповідного матеріалу для інших розділів виховної роботи. Добре використати, наприклад, картинки, які видаються Міністерством охорони здоров'я СРСР, книжки «Мойдодыр» Чуковського, «Что такое хорошо» Маяковського, «Девочка-чумазая», «Машенька» Барто тощо.

Вказані матеріали можна також використати для показу в театрі ляльок, тіней і настільному театрі, для ілюстративного розповідання вихователі і дітей.

Творчі ігри — купання ляльок, годування їх, прання білизни і т. п. — улюблені ігри дітей, вони прищеплюють їм культурні навички в привабливій і творчій формі.

